

БАЦЬКАЎШЧЫНЯ

WHITERUTHENIAN WEEKLY „THE FATHERLAND“

Дана 30 н. фэп., для заграіцы — 50 н. ф.

23 ЛЮТАГА 1949 Г.

ГОД ВYДАНЬНЯ 3

№ 6(50)

ПАДЗЕІ АПОШНІХ ДЗЁН

СЬЦЕРАЖЫ, БОЖА, АД ПРЫЯЦЕЛЯЎ...

Канфэрэнцыя скандынаўскіх дзяржаваў, што адбылася ў канцы мінулага месяца ў справе заключэньня супольнага абароннага пакту, як ведама, скончылася нічым, дзеля таго, што Нарвэгія дамагалася прылучэньня да Атлянтыцкага пакту, тады, калі Швэдыя выказалася за поўны нейтралітэт. У сувязі з такім становішчам Нарвэгіі Савецкі Саюз быў выслаў ей ноту, у якой дамагаўся адказу, ці хоча Нарвэгія прылучыцца да Атлянтыцкага пакту і ці дазволіць яна заходнім дзяржавам стварыць на сваёй тэрыторыі морскія й лётніцкія абаронныя пункты. У адказ на гэта Нарвэгія паведаміла, што існаваньне рэгіянальнага абароннага саюзу не супярэчыць хартыі ЗН і служыць забясьпечаньнем перад кожнай вонкавай агрэсіяй. У ночце было ўспомнена, што Нарвэгія не дазволіць ніякай дзяржаве тварыць на сваёй тэрыторыі ваянныя абаронныя пункты, пакуль не заіснуе выразная загроза вонкавай агрэсіі.

У сувязі з гэтым, як далейшы ціск на Нарвэгію, было запрапанаваньне ей 5 лютага Савецкім Саюзам заключыць пакт аб ненападаньні з СССР. Гэтая прапанова была правільна ацэнена нарвэскім урадам і ўсім заходнім сьветам, як спроба Савецкага Саюзу падпарадкаваць Нарвэгію сваім уплывам і перашкодзіць ей прылучыцца да Атлянтыцкага пакту.

Адказ на гэтую ноту будзе дадзены нарвэскім урадам толькі пасля павароту міністра замежных справаў Нарвэгіі Лянгэ з ЗША, які некалькі разоў канфэрваў у гэтай справе зь міністрам замежных справаў ЗША Эчысонам і прэзыдэнтам Труманам, а цяпер знаходзіцца ў паваротнай дарозе. Як паведамляецца з аўтарытэтных крыніцаў, ЗША згаджаюцца даць Нарвэгіі гарантыі ў двух наступных пунктах:

1. Атлянтыцкі абаронны пакт ня будзе дамагацца тварыць у Нарвэгіі ніякіх абаронных пунктаў у мірным часе.

2. Як удзельнік гэтага пакту, Нарвэгія карыстаецца ўсімі перавагамі, як атрымліваць зброю, тавары й вайсковыя ўладжаньні, якія будуць даваць ЗША іншым сябрам Атлянтыцкага пакту.

Усё гаворыць за тым, што Нарвэгія глядзячы на савецкія загрозы, цьвёрда стане на баку Захаду. Гэтак жэ ў ЗША міністар Лянгэ заявіў прадстаўніком прэсы, што ягонае спатканьне з Эчысонам было ўступам да перамоваў аб прылучэньні Нарвэгіі да Атлянтыцкага пакту. Кіраўнік прэсавага аддзелу міністэрства замежных справаў ЗША падаў да ведама, што паслы Швэдыі й Даніі стараюцца таксама спаткацца з Эчысонам.

НАХАБНЫ ПАХОД СУПРАЦЬ ХРЫСЬЦІАНСТВА

Гучным рэхам ува ўсім цывілізаваным сьвеце адбіўся прысуд над мадзярскім прымасам — кардыналам Міндшэнта, якога мадзярскі «народны суд» 8 лютага засудзіў на дажыццёвае зьнявольненьне. Пракурор астаўся гэтым пакараньнем незадаволены й зажадаў рэвізіі працэсу, дамагаючыся для кардынала кары сьмерці. Кардынал быў абвінавачаны ў дзяржаўнай здрадзе, шпіянажы й недазволенам гандлю дэвізамі. Вялікай сенсацияй для сьвету было тое, што кардынал падчас працэсу, падобна як і абвінавачаны на ўсіх савецкіх працэсах, да стаўлянай яму віны прызнаўся... Гэтае прызнаньне ўся заходняя прэса, як і высокія рэлігійныя й палітычныя аўтарытэты тлумачаць ня чым іншым, як вынікам фізычнага тэрору й адпаведных наркотыкаў, што параліжуюць волю абвінавачанага й робяць яго паслухмяным аружжам у руках пракураторы.

Працэс над Міндшэнтам, які зьяўляецца першым працэсам над кардыналам у навачаснай гісторыі, як і нязвычайна суровы прысуд уважаецца ў цэлым сьвеце, як нахабны паход камунізму супраць хрысьціянства й тых вялікіх маральных вартасьцяў, якія яно сабою рэпрэзэнтэ. Таму й выклікаў ён ува ўсім свабодным сьвеце, у тым ліку ў Ватыкане й у ўрадавых колах заходніх дзяржаваў вострую хвалю пратэстаў. Старшыня Задзіночаных Нацыяў др. Эват заявіў, што ён справу кардынала Міндшэнта паставіць на парадку дня наступнай сесіі ЗН.

14 лютага адбылося ў Ватыкане тайнае сабраньне кардынальскай калегіі, на якім Папа Піі XII схакарызаваў працэс супраць кардынала Міндшэнта, як балышавіцкі паход супраць хрысьціянства і супраць свабоды народаў. У сваёй мове Папа таксама выказаў пагляд, што Міндшэнт падчас працэсу быў пад уплывам дзеяньня наркотыкаў.

ЛЕПШ ПОЗНА, ЯК НІКОЛІ

Пасьля ўступленьня Чан-Кай-Шэка й гатоўнасьці нацыянальнага ўраду Кітая прыняць амаль усе пункты камуністых, якія былі імі выстаўленыя, як перадумовы да распацыяцы мірных перамоваў, выглядала, што дамашняя вайна ў Кітаі ўжо заканчваецца поўнаю капітуляцыяй нанкінскага ўраду й перамогаю камуністых. Аднак намагаючы дасягнуць перамір'я разбіліся фактычна із за таго, што нацыянальны ўрад адмовіўся выдаваць камуністам «ваенных праступнікаў», у тым ліку й Чан-Кай-Шэка.

Палітычныя колы ў ЗША прызнаюцца, што Амэрыка на Далёкім Усходзе пацярпела няўдачу і цяпер мае намер бараніць паўдзённым Кітай. Сэнатар Мэк-Карран сьцьвердзіў, што Кітай зьяўляецца ключом да панавеньня над азіяцкім кантынэнтам. «Вось-жа — гаворыць ён — мы ваявалі супраць Японіі, каб не дапусь-

ціць яе да заваяваньня Азіі. Сяньня СССР працягвае руку, каб здабыць тое, чаго не ўдалося Японіі».

Сэнатар Карран зажадаў ад кангрэсу прызнаньня помачы паўдзённаму Кітаю ў вышчэй аднаго мільярда даляраў. Публічная анінія Амэрыкі амаль поўнасьцю адобрыла гэты праект сэнатара. Часамісь адназгодна падчыркваюць, што калі-б удалося ўратаваць паўдзённым Кітаю перад камуністымі, дык было-б гэта вялікім палітычным сукцэсам: нацыянальны кітайскі ўрад і надалей астаўся-б у ЗН, а не пралезьлі-б туды камуністы, што было-б вельмі непажаданым для ЗША.

Палітычныя назіральнікі дагадваюцца, што за выступленьнем сэнатара Каррана стаіць урад ЗША і прэзыдэнт Труман.

51 сэбра амэрыканскай палаты рэпрэзэнтантаў звярнуліся 15 лютага пісьменна да прэзыдэнта Трумана з просьбай стварыць безадкладна камісію, якая ўсестаронна абмяркуе кітайскую праблему й прадставіць у гэтай справе свае прапозыцыі кангрэсу. З увагі на «паважнае zagrożаньне нацыянальнай бясьпечнасьці ЗША, выкліканага кітайскім крызісам» (так гаворыцца ў пісьме), зьяўляецца нязвычайна важным, каб як найхутчэй паклікаць такую камісію. Гэтага-ж самага дня кітайскі пасол у ЗША пасля размовы зь міністрам Эчысонам заявіў, што кітайскі нацыянальны ўрад у ніякім выпадку ня згодзіцца на бескампрамісовую капітуляцыю перад камуністымі.

ЖАРЭРА МАРКОСА СКОНЧЫЛАСЯ

Паміж грэцкімі камуністымі наступіў апошнім часам разлом. Адна група выказвалася за спыненне ваянных дзеяньняў і наладжаньне супрацоўніцтва з атэнскім урадам. Аднак другая група, верная маскоўскай лініі вядзеньня вайны «да пераможнага канца», узяла верх і правіла энэргічныя меры па чысьці партыі ад праціўных элемэнтаў. Грэцкая паўстанская радыястанцыя паведаміла аб адстаўцы быццам «з прычыны хваробы» кіраўніцка грэцкай паўстанцаў Маркоса. Міністар замежных справаў Грэцыі Тсальдарыс заявіў, што, паводля дадзеных ураду, Маркос зьяўляецца ўжо «зьялкідаваны» староньнікамі Масквы. Наступнікам Маркоса назначаны лідэр камуністычнай партыі Грэцыі Ёанідас.

Маркос зьяўляўся перадусім грэкам, а потым староньнікам Масквы й таму імкнуўся да замірэньня з Атонамі. Затое высунуты на ягонае месца Ёанідас ёсьць сьлёпа адданы інтарэсам Масквы й вялікім працаўнікам кампрамісу між камунізмам і дэмакратыяй. Апошнія падзеі ў Грэцыі выразна паказваюць, што Масква на балканскім фронце, пасьля ўнезалежненьня ад яе Тыта, пацярпела новую няўдачу. Хача палажэньне апанаванае вернымі прыхільнікамі Масквы, то аднак факт разлому ў грэцкай камуністычнай партыі сьветчыць аб слабасьці апошніх.

ВЫБРАЎ СВАБОДУ, А БАРОНЦЬ НЯВОЛЮ

Ужо тры тыдні адбываецца ў Парыжы працэс Віктара Краўчанкі супраць выдаўцоў парыскага камуністычнага часопісу «Летр Франсэ», які стаўся вялікай палітычнай сенсацияй у цэлым сьвеце. Ды і нічога дзіўнага, бо гэты працэс аўтара «Я выбраў свабоду» зьяўляецца фактычна працэсам супраць усёго жаху балышавіцкага нывольніцтва й тэрору, і таму Масква змабілізавала для сваёй абароны на гэтым працэсе увесь сусьветны камунізм.

У сувязі з тым, што асоба Краўчанкі дзякуючы гэтам працэсу сталася ўва ўсім сьвеце вельмі папулярнай, ня ліпшым будзе выказаць нашае да яго становішча. Вось-жа трэба ведаць, што Краўчанка ў сваёй кнізе «Я выбраў свабоду», а так-жа й на ўспомненым працэсе выявіў сябе, як зацятага ворага камунізму, але адначасна паказаў сябе абароньнікам «ёднай недэлімой» і ворагам вызвольных ідэяў народаў, панавольных сяньня балышавіцкай Расеяй. А таму нашыя дачыненні да Краўчанкі могуць быць, нажал, толькі такія, як дачыненні да Ўласава й усяго ягонага руху.

АЙЗЭНГАЎЭР ШЭФАМ ГЕНЭРАЛЬНАГА ШТАБУ ЗША

Генэрал Д. Д. Айзэнгаўэр, галоўнакамандуючы альянцкімі збройнымі сіламі падчас другой сусьветнай вайны, часова пакінуў сваё становішча прэзыдэнта ўнівэрсытэту Калюмбія і абняў становішча васнага дарадніка прэзыдэнта Трумана й амэрыканскага міністра абароны Форэстэля. Генэрал Айзэнгаўэр будзе дзейць, як шэф задзіночанага генэральнага штабу амэрыканскіх збройных сілаў (наземных, марскіх і лётніцтва).

Задзіночаны генэральны штаб амэрыканскіх збройных сілаў пад кіраўніцтвам новага шэфа мае разьвязаць два наступныя пытаньні:

1. Ці ЗША павінны сканцэнтраваць усе свае высылкі на плянаваньне абароны Атлянтыцкага эўрапэйскага прастору, вызначаючы Ціхаакіянскаму прастору толькі другарадную ролю?

2. Сколькі зброі й іншых дапаможных матарыялаў могуць аддаць ЗША для падтрыманьня сваіх саюзнікаў у Эўропе й у іншых частках сьвету?

ЧЫТАЙЦЕ «БАЦЬКАЎШЧЫНУ»!

СОБСКІМІ СІЛАМІ

Кажнаму добра ведама, што матарыяльная база беларускай палітычнай, нацыянальна-грамадзкай, культурна-асьветнай і ўсякай іншай арганізаваанай дзейнасьці на эміграцыі павінна галоўным чынам тварыцца пры помачы самаападаткаваньня як найшырэйшых колаў нашага грамадзянства. Гэткім спосабам галоўна здабываюць матарыяльныя сродкі для сьвэ дзейнасьці эміграцыі ўсіх іншых народаў, навет і тых, што да гэтае вайны мелі свае незалежныя дзяржавы і, дзякуючы гэтаму маюць сяньня многія іншыя крыніцы даходаў, якіх пазбаўленыя мы. А таму мы беларусы й пагатове павінны праявіць максімум ахвярнасьці й зразуменьня для нашых супольных патрэбаў, бо мы, будучы даўжэйшы час у цяжкай няволі, сяньня можам абапірацца толькі на собскія сілы.

Што трэба, собскімі сіламі здабываць патрэбныя фонды, вельмі часта ўжо пісалася ў «Бацькаўшчыне» й іншай беларускай прэсе, друкувалася мноства адозваў і заклікаў, заўсёды справа гэтая стаяла на парадку дня розных зьездаў і канфэрэнцыяў, выносілася ня мала пастановаў, а вынік усёе гэтае актыі быў мізэрны. Чаму якраз нашае грамадзянства за мала памагло нашым арганізацыям і ўстановам, у вялікай, а нат у пераважнай меры вінаватыя мы самі. Вінаватыя ў тым, што дагэтуль не змаглі мы сцэнтралізаваць справы збору матарыяльных сродкаў, надаць гэтай актыі сьстэматычны характар і потым як найбольш рацыянальна іх выкарыстоўваць. Той ужо факт, што адначасна зьбірае цэлы рад арганізацыяў на розныя мэты (на прэсу, на выдавецтва, на цэнтральны й зонныя камітэты, на студэнтаў, на скаўтаў, на хворых і г. д. і г. д.), вельмі адмоўна дзейць на грамадзянства й зьнеахвочвае яго плаціць розныя складкі, у выніку чаго людзі, замест адначасна плаціць цэлы рад складак і даваць мноства розных ахвяраў, не даюць зусім нічога. З другога боку ў віну нашым арганізацыям трэба паставіць і тое, што ў іх мы ня бачым сьстэматычнасьці ў праводжаньні ў жыцьцё прынятых пастановаў да канца, у тым ліку й пастановаў аб сычгваньні розных ахвяраў і складак. Найчасей бывае так, што дадзеная арганізацыя абесцьці у прэсе зварот з заклікам да складаньня ахвяраў на тую ці іншую мэту й уважае, што ўжо сваё заданьне выканала, не пярэпіўшы ўпорыста й сьстэматычна праводзіць гэтую актыю сярод шырокіх масаў нашае эміграцыі. Поўная адсутнасьць цэнтралізацыі ў здабываньні матарыяльных фондаў бывае галоўнай прычынай іх нерацыянальнага выкарыстоўваньня. Гэтак многія нашыя суродзічы ў паасобных краінах, засьлепленыя ў сваім лякальным патрыятызьме, няправільна ўважаюць, што здабытыя імі грамадзкія фонды павінны выкарыстоўваць толькі ў сябе дома навет на такую дзейнасьць, якая — прыкладам прэса й выдавецтва — у іншай краіне можа быць выкананая значна таней і лепей, або якая ўжо выконваецца й можа лёгка абслужыць усю нашу эміграцыю. Таму ня толькі ў галіне здабываньня матарыяльных фондаў, але й у кожнай іншай грамадзкай справе трэба раз назаўсёды пакончыць із шкоднай хутаршчынай і неадкладна ўзьійсці на шлях цэнтралізацыі й згодна з гэтым да адпаведнага й найбольш рацыянальнага разьмеркаваньня сілаў, разглядаючы ўсю нашу эміграцыю і ейную дзейнасьць, як адну цэласць.

Вышмэнаваныя недахопы сталіся галоўнай прычынай таго, што сяньня нашыя цэнтральныя ўстановы й арганізацыі, як Рада й Урад БНР, Беларускі Нацыянальны Камітэт і іншыя ня маюць матарыяльных магчымасьцяў праводзіць сваю дзейнасьць, так важную й патрэбную ў сяньняшні мамэнт, замірае й так сыціплая нашая прэса, нельга выдаваць так неабходнай інфармацыйнай літаратуры аб Беларусі ў чужых мовах і праводзіць цэлага раду іншых актуальных мерапрыемстваў. Нельга заўсёды складаць віны на тое, што нашаа грамадзянства ёсьць дастаткова добрае волі й неахвотна дае матарыяльную помач на розныя грамадзкія мэты. Наадварот, практыка паказала, што сярод нашаа грамадзянства ёсьць дадаткова добрае волі й зразуменьня для нашых нацыянальных патрэбаў, няма толькі з боку нашых арганізацыяў патрэбнай умеласьці, ахвоты й упорыстасьці, каб гэтую справу належна зарганізаваць.

Таму мы, дастаткова, разумеючы, што далей так быць чя можа й што за ўсякую цану справа здабываньня неабходных фондаў для нашае дзейнасьці павінна б.ць грунтоўна эрарганізавана, выступаем перад нашым грамадзянствам і нашымі цэнтральнымі арганізацыямі ў кожнай краіне зь ініцыятывай і канкрэтнай прапановай. Гэтая прапанова вельмі простая: трэба безадкладна спыніць непажаданае зьявішча, каб кожная арганізацыя й установа зьбірала матарыяльныя сродкі на собскую руку, а надаць гэтай актыі строга сцэнтралізаваны характар. Павінен быць створаны адзіны на чужыне **Беларускі Нацыянальны Фонд** (БНФ) пры беларускіх цэнтральных арганізацыях у кожнай краіне (прыкладам у Нямеччыне — пры Беларускім Нацыянальным Камітэце, у Ангельшчыне — пры Згуртаваньні Беларусаў у Вялікабрытаніі, у Францыі — пры Беларускім Хаўрусе ў Францыі, у Канадзе — пры Згуртаваньні Беларусаў у Канадзе й г. д.), а каарданаваньне дзейнасьці Беларускага Нацыянальнага Фонду ў кожнай краіне й у цэласці ўзяло-б на сябе Сусьветнае Аб'яднаньне Беларускай Эміграцыі. Яно таксама ўстанавляла-б, на якія патрэ-

ПЕРАДЧАСНАЯ РАДАСЬЦЬ

ВЫЯСНЕНЬНЕ

БЕЛАРУСКАГА НАЦЫЯНАЛЬНАГА ЦЭНТРУ

Зарубежніцкае «Беларускае Слова», № 3(4) за 5.2.49, у зацемцы «Кангрэс АБН» паведаміла, што на зонным кангрэсе Антыбальшавіцкага Блёку народаў (АБН), які адбыўся 23.1.49 г. у Райнэ (ангельская зона) «беларускі народ рэпрэзэнтавала Беларуская Цэнтральная Рада ў складзе 6 асобаў» і што ў склад ураду філіі АБН на ангельскую зону Нямеччыны «увайшлі тры беларусы», зразумела, прадстаўнікі гэтай-жа Беларускай Цэнтральнай Рады.

У сувязі з вышэйшым Беларускі Нацыянальны Цэнтр уважае за свой абавязак падаць да публічнага ведама наступнае:

22 і 23 студзеня сёлета ўзапраўды адбыўся ў горадзе Райнэ зонны кангрэс АБН, зарганізаваны даўма прадстаўнікамі Цэнтральнага Камітэту АБН (сябрамі нацыянальных дэлегацыяў у гэтую арганізацыю ад славакаў і туркестанцаў), на якім і была заложаная філія АБН на ангельскую зону Нямеччыны і быў пакліканы часовы ўрад гэтае міжнацыянальнае арганізацыі. З увагі аднак на тое, што з тэхнічных прычынаў арганізатары кангрэсу ня мелі магчымасці перад гэтым паразумецца з нацыянальна-палітычнымі цэнтрамі народаў, што зьвязваюцца сябрамі АБН, у справе дэлегавання імі сваіх прадстаўнікоў на кангрэс, часовы ўрад філіі АБН быў выбраны толькі на адзін месяц з тым, што ў міжчасе нацыянальна-палітычныя цэнтры — сябры АБН або зацвердзяць тых людзей, што былі на кангрэсе і ўвайшлі ў часовы ўрад філіі, або іх не прызнаюць за сваіх прадстаўнікоў і вызначаць іншых.

Вось-жа ад беларусаў сябрам АБН ад самага пачатку зьўляецца Беларускі Нацыянальны Цэнтр, які не зацвердзіў прадстаўнікоў Беларускай Цэнтральнай Рады ў якасці дэлегатаў у філію АБН, але вызначыў іншых дэлегатаў спасярод беларускіх незалежніцкіх дзеячоў, якія зь Беларускай Цэнтральнай Радай і з зарубежніцтвам наагул ня маюць нічога супольнага.

Такім чынам «сброўства» ВЦР і ейных зарубежніцкіх прадстаўнікоў у ведамай і аўтарытэтай антыбальшавіцкай арганізацыі, дасягнутае толькі дзякуючы звычайнаму прыпадку і непаразуменьню, трывала толькі адзін месяц, г. зн. да 23 лютага 1949 г.

Прэздыюм

Беларускага Нацыянальнага Цэнтру (БНЦ).
12 лютага 1949 г.

ПРЫМУСОВАЯ РЭПАТРЫЯЦЫЯ САВЕЦКАЙ РЭПАТРЫЯЦЫЙНАЙ МІСІ

Вайсковы губернатар Нямеччыны ЗША генэрал Клей выдаў 15 лютага загад, на mocy якога савецкая рэпатрыяцыйная місія павінна пакінуць амерыканскую зону Нямеччыны. Дзеля таго што дабравольная рэпатрыяцыя ў СССР ўсімі ДП адкінутая і што практычна яна ўжо закончаная, савецкая рэпатрыяцыйная місія павінна да 1.3.49 закончыць сваю дзейнасьць і пакінуць Нямеччыну.

Савецкі маршал Сакалоўскі запратэставаў супраць гэтае пастановы ген. Клей, аднак пратэст гэты амерыканскімі ўладамі адкінуты.

бы, якім арганізацыям і ў якой вышыні выдаваліся-б з гэтага Фонду субсідыі ў залежнасьці ад ступені важнасьці і неабходнасьці дадзенае дзейнасьці.

Кіраўніцтва БНФ у кожнай краіне мусіла-б прыцягнуць да акцыі дапамогі без выключэньня кожнага зарабляючага беларуса, устанавляючы сталую месячную складку, прыкладам 5 — 10% месячнага заробтку, пры гэтым людзі адінотныя мусілі-б плаціць больш, сямейныя менш. Бясспрэчна такая акцыя дасць добрыя вынікі толькі тады, калі яна будзе праводзіцца салідна, арганізавана і сыстэматычна, калі нашыя арганізацыі не аграбляцца толькі да заклікаў у прэсе, на якія, з гледзішча на іхнае мноства, мала хто рэагуе, але калі возьме на ўлік усіх зарабляючых беларусаў і будзе зь імі трымаць сталы кантакт, стала на іх узьдзеіваць. У дачыненні да тых беларусаў, што будучы ўхільца ад гэтага грамадзкага абавязку, павінна быць праведзеная дастатковая ўсьведамляючая работа, а ў выпадку ейнае недастатковасьці — найбольш энэргічнае грамадзкае ўздзеіваньне. Уся акцыя мусіць быць вядзеная пад лёзунгам: **Ніводнага зарабляючага беларуса, які-б ад гэтага пачэснага нацыянальнага абавязку ўхіліўся!** Калі-ж мы возьмем пад увагу, што ёсьць некаторая, хоць і нявялікая, колькасьць беларусаў у Нямеччыне, якія працуюць і зарабляюць, а за межамі Нямеччыны зарабляюць усе чыста, дык пры саўдзейнай і энэргічнай пастаноўцы справы мы маем вялікія магчымасьці стварыць трывалую матарыяльную базу для нашай палітычнай, грамадзкай, выдавецкай і культурнай дзейнасьці. Трэба толькі ўпорыстасьці, вытрываласьці і добрае волі.

Вельмі важна і тое, што ўсёй гэтай акцыі праводзячы яе арганізацыі ня маюць права ўважаць за прыкрую жабраніну, а грамадзянства — за адчопную падачку. Яна павінна быць разглядаемая, як пачэсны нацыянальны абавязак кожнага з нас.

Справу забясьпечаньня матарыяльнай базы нашае дзейнасьці ўважаем за найважнейшае нашае заданьне, без якога амаль немагчыма і сама дзейнасьць. Дык чакаем ад нашых цэнтральных арганізацыяў, а ў першую чаргу ад Сусьветнага Аб'яднаньня Беларускай Эміграцыі безадкладнага распадкацца гэтай так важнай справы. І так мусіць безадкладна ў кожнай краіне, дзе знаходзяцца беларусы, быць створаны адзіны на чужыне Беларускі Нацыянальны Фонд, які адзінае мерапрыемства для матарыяльнага забясьпечаньня ўсестаронняй нацыянальнай дзейнасьці нашае эміграцыі.

Язэп Каранеўскі.

«НОВЫ ЗАПАВЕТ»

У беларускай мове, выдадзены Брытанскім і Замежным Біблійным Таварыствам, можна купляць і выпісваць непасрэдна з Адміністрацыі «Бацькаўшчыны». Цана аднаго эгзэмпляра — 2 н. м., зь перасылкаю — 2 м. 20 фэн.

ПРА ЛЕТУВІСКІЯ ВОДГУКІ

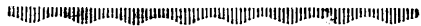
Справядлівым становішчам беларусаў што да беларуска-летувіскае граніцы крыху загрывожыліся летувіскія эмігранты. Яны паставілі ладзіць публічныя выступленьні і на іх даводзіць і праводзіць свае тэндэнцыі. Першым такім выступленьнем быў вечар 16 студзеня, зладжаны летувісамі ў Тубінгене. Нагода для яго паслужылі 625-ыя ўгодкі пабудаваньня Лідзкага замку. На вечар былі запрошаныя таксама і беларусы і украінцы.

Зьвернем увагу на некаторыя месцы справаздачы зь менаванага вечару, зьменшанай у летувіскіх газэтах «Жыбурай» з 22.1.49 і «Летуво Жодіс» з 22.1.49 г.

Гэтак рэфэрэнт на менаваным вечары, праф. З. Івінскіс зацэміў, што Коптэр у 1857 г. уважаў паракхію Налібоцкую і Дзеравенскую Стаўпеччыны за літоўскія. Можна з пэўнасьцяй адказаць, што калі Коптэр слова «літоўскі» разумее ў цяперашнім яго летувіскім значэньні, дык напэўна мыляўся.

Далей рэфэрэнт падаў, што паводля Карэвы (1861 г.) у Віленскай губэрні было 29 проц. беларусаў і 46 проц. летувісаў, а паводля Лябедзінскага (1862) летувісаў было 49, 48 проц. і паводля Эркертса 45,4 проц. Калі-б рэфэрэнт не абмежыўся 1861 — 62 г.г., але йшоў далей назад, дык працэнт ліцьвіноў рос-бы, а ў стагодзьдзях XVIII — XIV беларусаў на гэтай-жа прасторы не знайшоў-бы зусім. Затое ня радзім пушчацца ў стагодзьдзе XIII, бо ў ім побач ізь ліцьвінамі будуць і крывічы. А ў ст. XII на ўсёй цяперашняй беларускай прасторы Віленшчыны знайшлі-б толькі крывічоў. Справа ў тым, што накіданы Масквою назоў «беларусы» быў адно беларускім адраджэнскім рухам прышчэплены болей меней нашаму народу. У сярэдзіне XIX ст. адно лічаньня адзінкі спаміж беларускае інтэлігенцыі яго ўжывалі. Простыя сялянскія, мяшчанскія і шляхоцкія масы гэтага назову зусім ня зналі, а звалі сябе або гістарычным сваім назовам «ліцьвіны», або, пазбаўленыя свае інтэлігенцыі, здэзарыентаваныя тэндэнцыі расейскай улады, што назову «Літва» прыдавала цяпер іншае значаньне, звалі сябе проста «тутэйшымі». Навет назоў «крывічы» быў у гэтую пару болей удзержыўшыся ў нашага народу, чымся назоў «беларусы» пашырыўшыся.

Кажучы пра перапіс насельніцтва 1897 г., пры якім у Віленскай губэрні налічана 17,59 проц. летувісаў (гэта з тымі часткамі былых Лідзкага, Троцкага, Віленскага і Сьвянцянскага паветаў, што ад 1920 г. належалі да Летувы), Івінскіс, каб аслабіць значаньне гэтага сьпісу, дадаў, што быццам «кажнага, хто што-коледы гаварыў жаргонам («па прасту») запісалі беларусамі». Гэта ня толькі няпраўда, але і ёсьць адным із тых непераборлівых сродкаў, якія не перастае тарнаваць да нас летувіскае старана. Калі-б мы хацелі карыстацца такімі сродкамі, дык усю летувіскую мову народную залічылі-б да жаргону, бо ў ёй ёсьць мноства беларускіх словаў (у беларускай мове, нат і з ладнымі чужымі ўплывамі, чужога элемэнта ёсьць мала). Аднак дарма, што ў летувіскай народнай мове

СЬВЯТА ЛЕТУВІСКАГА НАРОДУ

16 лютага сёлета мінула трыццаць першая гадавіна ад дня абвешчаньня 16.2.1918 г. дзяржаўнай незалежнасьці Летувы, якую летувіскі народ кожны год урачыста сьвяткуе, як сваё найвялікшае нацыянальнае сьвята.

Мы беларусы з гэтае нагоды вітаем летувіскі народ і жадаем яму поспеху ў ягоным змаганьні за адбудову загарабленае і паняволенае балшыаўікамі летувіскае дзяржавы ня толькі з простае ветлівасьці, абавязваючай у міжнацыянальных дачыненьнях, ня толькі дзеля таго, што летувіскі народ зьўляецца нашым суседам і знаходзіцца сяньня ў ваднолькавым з намі палажэньні, але і з матываў значна глыбейшых. Нас беларусаў лепш за летувіскім народам паўтысячы год супольнага, дружнага і прыяцельскага жыцьця ў зацінчаным беларускім гаспадарстве — Вялікім Княстве Літоўскім. Гэтае супольнае дзяржаўнае жыцьцё двух нашых народаў было наймацнейшаю асноваю нашага росту і нашае сілы. Найбольш вымоўным гэтага доказам быў факт, што Вялікае Літоўскае Княства тварыла тады найвялікшую палітычную, мілітарную і культурную сілу на ўсходзе Эўропы. Гэта прамаўляе за тым, што із слаўнае мінуўшчыні двух нашых народаў мы павінны выягнуць навуку для сяньняшніх нашых узаемадачыненьняў і на ей будаваць пляны на будучыню.

Сяньня летувіскі народ, падобна як і беларускі, зьнемагаецца пад цяжарам маскоўска-балшыаўіцкае няволі і крываціца ў няроўным змаганьні за сваю волю і незалежнасьць. Мы беларусы ў дзень вялікага нацыянальнага сьвята летувіскага народу жадаем яму мужна ператрымаць гады цяжкіх выпрабаваньняў і як найхутчэй зьдзейсьніць свае ідэалы вольнай і незалежнай Летувы.

ХРЫСЦІЯНСКАЯ ПОМАЧ БЛІЗНЯМУ

Што хрысьціянская любоў бліжняга не абавязкова павінна быць пустой фразай, што аб ёй можна і зусім не гаварыць навет калі толькі нехта яе шотдзённа тарнуе ў сужыццз зь іншымі — гэта даказвае нязбіта сваёй ахвярай працай Сусьветнай Царкоўнай Служба (ЧВС), арганізацыя, што задзіночвае ўсе некато́ліцкія веравызнаньні!

На скліканай на дзень 27-га студзеня г.г. канфэрэнцыі ЧВС з прадстаўнікамі нацыянальных камітэтаў, на якую былі запрошаны і прадстаўнікі Беларускага Нацыянальнага Камітэту, заступнік дырэктара ЧВС на амерыканскую зону сп. Гэльфэрых і яго супрацоўніцы сп. Стэль і сп. Ватлер далі прысутным шмат інфармацыяў аб шырокай дапамагавай дзейнасьці ЧВС. Ад нац. камітэтаў былі запатрабаваны сьпіскі людзей, патрабуючых неадкладнае дапамогі. ЧВС мае таксама вялікія магчымасьці помачы дзеля эміграваньня ў ЗША.

барбарызмы — гэта галоўна беларусізмы, мы шануем упорыстасць летувісаў, зь якою яны ачышчаюць ад іх сваю мову.

Другім такім непераборлівым сродкам ёсьць называньне беларускіх патрыётаў нацыяналістамі — ў сэнсе адмоўным, захопніцкім. Пра летувіскі шавінізм мы маглі-б сказаць сто разоў бaley. Калі гэтага ня робім, дык з прычыны нашае ўздзержлівасьці.

На пачатку свайго артыкулу «Жыбурай» заяўляе, што «беларусы імкнуцца ўтварыць сваю народную ўладу, апіраючыся на этнаграфічныя граніцы, ня лічачыся зь летувіскай старадаўнасьцяй. Аднак беларускі экспансыўны разважаньні павінны быць як наймацней адкінутыя».

Шчырасьць гэтая нам падабаецца. Нашто туманіць сваіх і чужых тым, што быццам беларускую Віленшчыну насяляюць летувісы, і іншымі падобнымі фальшывымі аргумэнтамі? Ці ня лепш прадставіць сабе рожава сваю гісторыю і адпаведна да гэтага забіраць суседзкія землі? Але чаму такая сьціпласць? Калі згадзіцца зь летувіскім прадстаўленьнем іхнай гісторыі, г. зн. з тым, што Вялікае Княства Літоўскае было гаспадарствам летувіскім, дык ня было-ж такога часу, каб да яго належылі беларускія землі толькі ў граніцах, з большага кажучы, ад Еўі да Маладэчна. Нат у найгоршую пару гістарычнай Літвы, у пару ўпадку гэтага гаспадарства, бо ў граніцах 1772 г., у склад ягоны ўходзілі ў поўных сваіх межах Віленшчына, Горадзеншчына і Меншчына (абедзьве з Палессям, ведама), Палаччына зь Віцебшчынай і Мар'ілеўшчына. А ў пару нармальную для Вялікага Княства Літоўскага ў яго ўходзілі яшчэ Смаленшчына, Севершчына і некаторыя іншыя землі. Дык, нашыя любячыя суседзі, дамагайцеся ўсяе Беларусі, і можа тады мы перастанем з вамі сьпірацца!

Бо калі стаць на гледзішчы летувіскім і згадзіцца зь іхным паглядам на Вялікае Княства Літоўскае, дык адзіным лягічным дамаганьнем іхным было-б дамаганьне ўсяе Беларусі. А што да граніцы 1920 г., пра якую гавораць спадары Івінскісы і ішучы летувіскія газэты, дык такой граніцы ніколі ня было. Была толькі ў 1920 г. умова летувісаў із расейскімі камуністамі пра граніцу. Гэная ўмова ніколі ня была ўжыццёўлена, а ў восень 1939 г. яна была зьліквідавана прылучэньнем Вільні да савецкай Беларусі, а крышку пазней у тую-ж восень новай савецка-летувіскай умова, паводля якой да Летувы адыходзіла прастора да Меднікаў, значыцца роўна на 100 км. меней. Але гэта ўступала Масква ня дзеля якіх аб'ектыўных даных, але, наадварот, уступаючы гэтую беларускую зямлю, Молату заявіў, што Вільня ня летувіская, але аддаюць яе дзеля летувіскіх «чаяний». Молату толькі не дадаў, што Масква йдзе насустрач летувіскім «чаяниям» на не летувіскую і не расейскую Вільню, каб гадзей здаволіць свае «чаяния» на Летува, што і сталася 15 чэрвеня 1940 г.

Чулы Назіральнік.

МОЖАМ ЕХАЦЬ І У АЎСТРАЛІЮ

Галоўная Гаспода ІРО на амерыканскую зону ў Бад-Кісінгэн у сваім урадавым лісьме № 36 з 9.2.49 да Беларускага Нацыянальнага Камітэту разаслала новыя эміграцыйныя схэмы для ДП. Згодна аўстралійскай эміграцыйнай схэмы ў лік эмігруючых унесены і беларусы, якія, побач з балтамі, чэхамі, украінцамі і югаславамі, могуць эміграваць у Аўстралію зь сем'ямі і зь малымі дзецьмі. Як ведама, дагэтуль беларусы прыймаліся ў Аўстралію толькі адзіночнымі і сем'ямі без дзяцей.

Абмежаваньні існуюць і надалей для палякаў і мадзяраў, якія могуць эміграваць толькі самотнымі і сужэнтствамі безь дзяцей. Жыды прыймаюцца толькі самотнымі.

ДА ГІСТОРЫ «НОВАГА ЗАПАВЕТУ» У БЕЛАРУСКАЙ МОВЕ

Вельмі прыемна было даведацца з «Бацькаўшчыны», што Брытанскае і Замежнае Біблійнае Таварыства выдала «Новы Запавет» у беларускай мове. Аднак у вартыкуле на гэтую тэму, падпісаным Д. Ясько, зроблены няпрыемны акцэнт пад адрасам нашых каталіцкіх перадавых духоўнікаў-эмагараў. Ня «прывід чытаньня сэкцярскага выданьня» Новага Запавету, але патрыятызм і рэлігійнае пачуцьцё нашага каталіцкага духавенства кіравалі ягонымі пачынаньнямі. Першай ластваўкай у гэтай галіне было апрацаваньне кс. драм І. Бобічам дзьвюх кніжак п. наз. «Сьв. Эвангелія і навукі на нядзелі і сьвяты», выданьня ў 1922 г. «Крыніцай». Ужо ў гэтым часе беларускія каталіцкія сьвятары, як сьв. пам. біскуп Ф. Абрантовіч, сьв. пам. кс. Е. Гадлеўскі, кс. А. Станкевіч і іншыя жыва абмяр-квалі справу перакладу ўсяго Сьвятога Пісьма на беларускую мову. У канцы канцоў цэласць працы абняў кс. Гадлеўскі, які ў 1930 г. меў ужо поўнасьцю пераложаны «Новы Запавет» бязь ніякіх каментарыяў, калі гэта каму патрэбна ведаць. Тады справа абাপёрлася аб апрабату. Ведамы польскі шавіністы біскуп Р. Яблжыкоўскі пратрымаў рукапіс каля 2 гадоў і апрабаты ня даў. Тады беларусы былі вымушаны зьвярнуцца да ўкраінскага мітрапаліта Шэлыцкага ў Львове, дзе апрабата была атрымана адразу. Кошт выданьня пакрыў Папа Піі XII і такім чынам перад вайной у 1939 г. беларусы каталікі мелі свой «Новы Запавет» у беларускай мове. У часе першай балшыаўіцкай акупацыі ў 1939 — 40 г. толькі што збярэзаваны «Новы Запавет» быў пільна перахоўваны перад воякам энкавудзістх, а таксама й за часоў нямецкай акупацыі. Пашырэнне, рэч ясная, гэтага выданьня ў той час было даволі небажальным, аднак кніжка пашыралася.

На працягу трох апошніх гадоў перад вайной кс. Гадлеўскі, пры дапамозе выдатнейшых беларускіх тэалёгаў і моваведаў, працаваў над перакладам «Старога Запавету» і меў ужо пераложаную адну траціну цэласці. Трагічная сьмерць перакладніка не дазволіла давесці плённую працу да канца.

Касэль.

Я. Лаўрыновіч.

МЫ І НАШЫЯ СУСЕДЗІ

(ДА ПРАБЛЕМЫ БЕЛАРУСКАЕ ВОНКАВАЕ ПАЛІТЫКІ)

БЕЛАРУСЬ І ЛЕТУВА

(Працяг)

Прэтэнсіі летувісаў да беларускіх земляў

Летувісы маюць прэтэнсіі да вялікае беларускае тэрыторыі, бо ад Дзісны да Горадні ўлучна, а ўглыбкі на звыш 150 км., бо аж да Маладзчна. Гэткія прэтэнсіі ніяк ня могуць змясяціцца ў галовах звычайнай беларускай народнай і інтэлігенцкай масы, і гэтыя масы, даведаўшыся пра іх, спачатку ўважаюць іх за жарт. Бо, прадстаўце пра іх, жыве пара мільёнаў людзей, па-летувіску нічагусенькі ня ўмеюць, а найменей 90 прац. зь іх у сваім жыцці ніколі ня чулі летувіскае мовы, так летувісы ад іх далёка, і неўспадзеўкі чуюць, што летувісы хочучэ забраць іхную бацькаўшчыну. Дзеля таго трэба нашым людзям добра сабе ўсьведаміць, што з боку летувіскага гэта зусім ня жарт.

Прычыны летувіскіх прэтэнсіяў

Запраўды прычына ёсць адна — гэта фальшывае прадстаўленне ў летувісаў, што Вялікае Княства Літоўскае, гэтае задзіночанае беларускае гаспадарства, было летувіскім гаспадарствам. Не заўсёды так летувісы ўважалі. Як блізу ў кожным ліху, так і тут, памог наш «старшы брат» маскаль. Паняволіўшы Беларусь, маскалём вельмі нявыгадна было, каб беларусы зваліся ліцьвінамі, гэтым другім, пасяля крывічоў, сваім нацыянальным назовам, бо гэта значыла-б заўсёды прыпамінаць нашаму народу, што ягоныя продкі вялі блізу бязупынныя войны з Масквою. Дзеля таго маскалі накідаюць нашаму народу назоў «беларусы», а назоў «Літва», «ліцьвіны» тарнуюць да летувісаў; адначасна ў сваёй агітацыйна-палітычнай літаратуры пацыраюць пагляд, што Вялікае Княства Літоўскае было гаспадарствам летувіскім, чужым нашым прадкам, што быццам былі адарваны ад Масквы. Па якімсь часе летувіскі адраджэнскі рух ухапіўся за гэтую канцэпцыю, а ўперад гэты рух заўяў «жамойціцкім», літаратура «жамойцкай» і г. д. Прыняўшы, што гістарычная Літва была летувіскім гаспадарствам, летувісы далей разважаюць, што калі так, дык этнаграфічная Летува мусіла быць большай, чымся цяперка, і што пазней вялікая яе частка збеларуцілася, і тут ужо, залежна ад фантазіі, адныя ўважаюць, што была летувіскай чацьвертая частка Беларусі, іншыя, што траціна, і г. д. На памогу гэтым гістарычным лягуценням некаторыя летувісы бяруць беларускія назовы балцкага паходжання, накрывічына ўважаючы іх за летувіскія.

Назовы балцкага паходжаньня, як геаграфічныя, так і асабовыя, пачаў з назовамі паходжаньня славянскага, нармальныя ў народу балцка-славянскага, якім ёсьць беларусы; пацярпаныя яны на ўсёй чыста Беларусі. Як прыклад зацёмім, што ня толькі ёсьць **Мажэйкі** (мясцовасьць і прозьвішча), але й **Мажайск** — на паграніччу маскоўскім; ня толькі хлеб кроць **лустамі** ў Віленшчыне й інш., але нат у Пскоўшчыне й Арлоўшчыне; ня толькі адзін з крэўскіх убійцаў Кий-стута быў Лісіца **Жыбняний**, але й **Жыбняцаі** палілі ў печах на двары полацкіх князёў.

Нельга дапусьціць, каб летувіскія вучоныя гуманісты, асабліва гісторыкі і лінгвісты верылі байкам пра масавыя беларушчаныне летувісаў, бо-ж і Буга паказаў, што ўжо ў шостым стагодзьдзі летувіска-беларуская этнаграфічная граніца была там, дзе ёсьць і цяпер, што тады беларусы, сустрэўшыся са летувіскімі назвамі, як **Мэркіс** (значаньне — казёл), ператварылі яго, згодна із законамі свае тагачаснае фанэтыкі, у **Мэрач** (як **берг** — у **берар**).

Але летувіская інтэлігентная маса шчыра верыць, менавітаў байкам пра беларушчаныне летувісаў, як і пра летувіскасць гістарычнае Літвы, і ў сваіх палітычных імкненнях кіруецца імі. Прывяду прыклады. Пасля арышту ў лістападзе 1941 г. у Менску беларускіх ксяндзоў д-ра Ст. Глякоўскага і Мальца, прабачам у Менску стаў летувіс кс. Ігнатовіч. Гэты добры, ідэіны святар (дай, Божа, нам такіх мець), бывала, казаў, што нат да Менску летувісы маюць права, бо ён «Менск Літоўскі», як і «Верасьце Літоўскае», дарма што з гэтага права яны карыстаць ня хочучы; дык і пагавоце справядлівыя летувіскія прэтэнсіі да земляў бліжэйшых да Летувы, на якіх цяпер гавораць пабеларуску. Іншы прыклад. Адзін із летувіскіх біскупаў на эміграцыі звярнуўся да летувіскіх ксяндзоў із заклікам, каб яны былі гатовыя, вярнуўшыся з эміграцыі, пайсці на беларускія парахві з тым, каб звярнуць іхнае насельніцтва назад, на ўлонне летувіскасці, бо Летува — казаў ён — даходзіла нат да Чорнага мора, а што-ж казаць пра Беларусь, дзе знаходзяцца быццам збеларушчаныя летувісы. Можна прадставіць сабе, якое гэта было-б пекла, калі-б часць беларускае зямлі лучыла ў летувіскае гаспадарства; гістарычная беларуска-летувіская прыязнь замянілася-б у бесканечнае змаганьне. Дзеля таго ўсе жадаючыя добрых дачыненняў паміж нашымі народамі павінны быць супраць летувіскіх прэтэнсіяў на беларускія землі.

Становішча беларусаў

Ужо з вышмэнаванага беларускае становішча досьць яснае. З факту прамалежнасьці Летувы (падаўнайша-му Аўкшоты й Жамойці) у працягу пяць з палавінаю стагодзьдзяў да беларускага гаспадарства — Вялікага Княства Літоўскага беларусы ня высоўваюць белару-скіх прэтэнсіяў на іхную бацькаўшчыну, а ў поўнай меры шануюць правы летувісаў да незалежнага гаспадарстваўскага жыцьця ў іх этнаграфічных грамадах.

Беларусы ніколі ня імкнуліся асыміляваць іншыя народы, ня хочуць гэтага й сёння. Дзеля таго ня маюць прэтэнсіі да ніводнага летувіса, каб ён быў у іхнім гаспадарстве. Як добра зацеміў беларускі прэм'ер у сваім інтэрв'ю, польска-летувіская дамакратычная лінія ёсць беларуска-летувіскай этнаграфічнай граніцай адно баляй — меней, бо на летувіскім баку яе заставалася каля 100 тысячаў беларусаў (воласцы Еўе й інш.), а па баку «польскім» ад 70 — 100 тысячаў летувіскага насельніцтва. Ня думаем таксама, каб белару-

сы патрабавалі пары спялячаных волассяў, што знаходзяцца на паграніччу летувіска-беларускім на поўнач ад Вільні. У іх спялячаных у большыні летувісы. Але летувіскія абочкі сярод беларускае шчытнае масы, найма Дзявенішкі, Герваты і Агіры (каля Дзятлава ў Слонімсчыне) ня могуць быць прылучаны да Летувы, бо дзеля колькіх сотняў ці тысячаў летувісаў нельга прылучаць да яе мільён беларусаў.

Мысляцца «Жыбурай» (№ 74 з 1948 г.), думаючы, што «з пазнейшых прычынаў раёны Вільні й Горадні сталіся польскія». Каля Вільні вялікі польскі ўплыў, але сялянства там дагэтуль гаворыць пабеларуску, нат на пэрыфэрыях «вялікае Вільні». Праўда, за польскага часу гэнае сялянства, узыходзячы на вуліцы Вільні, нат місэробку гаварыла папольску, але з аддаленнем польскае ўлады яно не баялася гаворыць у Вільні павойму, не баялася нават крычаць на віленскіх рынках пабеларуску.

А што да Горадні, дык там адно невялічкі польскі ўпіль, а наагул беларуская стыхія моцная. Дадам, дзеля летувіскіх гістарычных лятучэняў, што, як паказалі раскопы польскіх архэалагаў (Едкоўскі і інш.), роблены перад апошняй вайною, ужо ў X — XI ст. Горадзень быў беларускім месцам — горадам (а беларускі сямлібай наагул ён мусіў быць ужо ад ст. шостага).

Што да часткі Ўсходніх Прусаў у кірунку на Кэнігсбэрг, дык пэўне, што факт яе засялення цяпер беларусамі ня ёсць аргументам галоўным, але ніхто яго такім не выстаўляе. Немцы ня могуць вярнуцца ў Усходнія Прусы, а беларусы патрабуюць доступу да Балтыцкага мора — і гэта ёсць галоўным аргументам эканамічным, які высоўвае й «Жыбурай». Калі так, дык факт засялення цяпер гэнае часткі Прусаў беларусамі мае сваё значэнне.

А што да аргументу рэлігійнага, дык мы яго знаём з боку левуісаў і яго не баімся. Сярод беларусаў былі ўжо каталікі тады, калі левуісы былі яшчэ паганамі. У 18 ст. перад панявольнем нашага гаспадарства Масквою было ў беларускага народу ня меней 50 проц. каталікоў -- гэта ў дачыненні да ўсіх чыста беларусаў, значыцца і да тых, што былі тады ўжо ў гаспадарстве маскоўскім. Цяпер ёсць 4 мільёны беларусаў каталікоў, і, хіба, ім не пагражае прылучэнне да 2 мільёнаў каталікоў-левуісаў.

Палітыка летувіскіх краёвых урадаў у дачыненні да беларусаў была такая, што тут мы ня маем чаго траціць. Але Летува мае што траціць у беларусаў. Не зважаючы на ўсё, мы беларусы засталіся прыцэлямі летувіскага народу й ня страцілі веры ў летувіскае грамадства. Нашым найбольшым зычэннем да яго ёсць, каб, дзюкуючы яму, летувіская страна не тарнавала да нас тых непераборлівых сродкаў, якіх у недадэйкай мінуласці мы былі светкамі. Такія сродкі нязвычайна шкодзяць дачыненням між нашымі народамі. Мы перакананыя, што пры йнакшых, справядлівых спосабах навет змаганьне між намі скончыцца паразуменнем.

Чья столица Вільня?

Доля Вільні неразлучна зв'язана з долею тае зямлі й таго народу, якіх часыці складаюць горад Вільня й

Беларусы у Ўсходняй Прусіі

Газета «Ім Аўсялянд» у нумары за 29.1.49 г. зьмясьціла цікавы артыкул-справаздачу аднаго навочнага светкі аб жыцці і палажэньні насельніцтва тэй часткі ўсходняе Прусіі, якая зьяўляецца прылучанай да Польшчы. Гэтая краіна прадстаўляе сяньня разнакалёрную мазаіку розных народаў, бо тут, апрача невялікае астачы карэннага насельніцтва — немцаў, знаходзім сяньня многа палякаў, беларусаў, украінцаў і іншых, пераселеных сюды савецкімі ўладамі. Мы прыводзім тую частку справаздачы, у якой гаворыцца аб беларускім насельніцтве ўсходняй Прусіі.

Аўтар, прадставіўшы цяжкое палажэнне немцаў у ўсходняй Прусіі, гаворыць далей, што «ня лепшым ёсць палажэнне й перасяленцаў славянскага паходжання, якія былі сюды прымусява пераселеныя. Ходзіць тут у першую чаргу пра ўкраінцаў з тэрыторыяў на ўсход ад Сану, галоўна з Лемкаўшчыны, які і пра беларусаў з Беластоцкае акругі, якія паселеныя на ўсход ад гораду Сокалава з гэтай стараны польска-савецкай мяжы. Яны былі змушаныя пакінуць зямлю сваіх прадзедаў у парадку «замены насельніцтва» на падставе польска-савецкай умовы з 1945 г. Украінцаў і беларусаў разглядаюць тут, як палякаў, ня глядзячы на тое, што яны на працягу цэлых стагоддзяў былі вернымі сваёй нацыянальнасці. Але, будучы на бацькаўшчыне насельніцтвам пагранічных раёнаў, сталіся яны непажаданымі для Саветаў. Тэарэтычна ўсе гэтыя людзі перасяляюцца сюды «дабравольна». Але як гэтая «дабравольнасць» выглядае, паказваюць факты, што беларусы й украінцы зьяўляюцца тут жыхарамі «трэйцыя клясы», як і нямецкае насельніцтва.

Такім спосабам паўстала цэлая мешаніна народаў і плямёнаў, якія змушаныя калянізаваць усходнюю Прусію, атрымліваючы там няроўныя правы. Най-

УВАГА!

БЕЛАРУСКІ НАСЬЦЕННЫ КАЛЕНДАР

Выйшаў з друку й паявіўся ў прадажы Беларускі Месячны Насынены Календар на 1949 год, выдадзены Беларускім Выдавецкім Фондам у Францыі. Календар вельмі прыгожа з мастацкага боку аформлены й каштуе ўсяго 1 н. м., з перасылкаю — 1 н. м. і 10 фэн. Выпісваць з Адміністрацыі «Васькаўшчыны».

ейныя жыхары. Вільню знаём із 12 ст. Тады яна была сталіцай невялічкага беларускага княства, уходзячага ў склад Вялікага Полацкага Княства. Першым гістарычным вільніскім князем быў у 12 ст. Расьціслаў з роду Усяславаічаў полацкіх.

У першай чцвёрці 14 ст. Вялікі Князь Літоўскі Гедымін пераносіць сваю сталіцу зь беларускага Ноўгарадка (цяпер Наваградк) у беларуска-ж Вільню, каб быць бліжэй да сваіх усходніх земляў (Полаччыны і іншых). Палажэньне Вільні гэтаму вельмі адпавядала, бо яна ляжала на скржаваньні дзвюх дарогаў — адной вядучай із Наваградку ў Полацак і другой — ідучай з паўдня на поўнач. Адгэнуль, значыцца ад першай чцвёрці XIV ст. аж да 1793 г. (год панявольнення беларускага гаспадарства Масквою) Вільня была сталіцаю Вялікага Княства Літоўскага. Чым з гледзішча свайго нацыянальнага характару было гэтае гаспадарства, таго народу сталіцаю была ў гэтую пару Вільня.

Які нацыянальны характар мела Вялікае Княства Літоўскае?

Летувісы, даводзячы, што гістарычная Літва была летувіскім гаспадарствам, запраўды выступаюць голякі адзін аргумент, найма, што дынастыя Вялікага Княства Літоўскага была летувіская. Гэты аргумент святчыць пра ўсю слабасць пазыцыі летувісаў, прыдаючы такое вялікае значэнне паходжанню дынастыі. Мы ведаем, што, прыкладам, у Румыніі й Баўгарыі былі дынастыі нямецкай, у Кітаі была дынастыя манджурская, у Вялікабрытаніі дагэтуль ёсць дынастыя нямецкага паходжання, аднак дзеля гэтага мы названыя гаспадарствы на іх страцілі свайго нацыянальнага характару. У Польшчы ад 1386 г. да смерці Жыгімонта Аўгуста ў 1572 г. была тая-ж дынастыя Ягайлавічаў, што й у Літве, аднак Польшча ад гэтага не сталася гаспадарствам летувіскім ani беларускім.

Але гаспадары Вялікага Княства Літоўскага ня былі летувісамі. Калі-б Гедымінавічы і былі спачатна паходжаньня аўшточкага або жамойцкага, дык дзеля таго, што блізу ўсё чыста яны былі жанатыя зь беларусамі, дынастыя гэта яна тат па крыві асымілявалася-б, не гаворачы ўжо пра асыміляцыю моўную й культурную наагул.

Няма ніводнага святчання пра тое, каб дынастыя з роду Гедыміна ставілася да беларусаў, як да народу ня роднага — з выняткам Жыгімонта III Аўгуста і то адно пад канец жыцця ягонага, калі ён быў апанаваў нашы палітэкі. Але-ж і гэты зрабіў крыўду, як беларусам, так і летувісам — на карысць Польшчы. Не такія добрыя былі заўсёды дачыненні вялікіх літоўскіх князёў да Летувіс. Вялікі Князь Міндаўг ды найявільшы палітык Літвы Вялікі Князь Вітаўт у кожную крытычную часіну лёгка ўступалі Жамойці Тэўтонскаму Ордэну. А што-ж казаць пра сына Міндоўгавага, Вайшэлка, уратаванага ад распаду Вялікага Княства Літоўскага? Ягонья дачыненні да Летувіс, відавочна, самі летувісы ўважаюць за на толькі няпрыхільныя, што нат найменшая вулчка ў Летувее не названа ягоным іменем, хоць нат Адам Міцкевіч за адно «Літва — айчына мая» заслужыў вялікае чэсць, дарма, што гоня айчына ў Міцкевіча — гэта Беларусь.

Дзеяі менаванага няма сумлеву ў беларускасці Вялікіх Літоўскіх Князёў. Можна быць толькі пытанне пра паходжаньне спачатнае гэтае дынастыі, пра нацыянальнасць яе закладаньніка, але й тут левітускась яго не даведзена. Балтыцыя ў балышынці імёны Гедымінавічаў нармальныя ў народу балцка-славянскага, якім зьяўляюцца беларусы.

(Заканчэньне ў наступным нумары).

Ліцвін-Гудас-Крэвс.

більш упривілежованим слаєм населництва зьявляю-
цца, натуральна, палякя. Цешацца перавагам і тыя пе-
расяленцы з СССР, якія могуць якім-небудзь спо-
сабам давесці сваю «польскасьць». У запраўднасьці не
зьяўляюцца яны нікімі палякамі (яны ня ўмеюць па-
польску ані слова), але ёсьць авантурнічым і неспа-
койным элемэнтам з розных мясцовасьцяў Савецкага
Саюзу (расейцы, казакі й г. д.), а таксама выпрабава-
ныя прадстаўнікі савецкіх «пятих калёнаў», якія й
тут маюць да выкананьня асаблівыя заданьні.

Уся гэтая мазаіка гарадзкога й сельскага насельніцтва зняйняліяе ўсходніяе Прусіі ажыўляе гэтую панурную пустыню. Зямля тут ляжала і ляжыць яшчэ цяпер на 70 проц. неабробленай. Апошнім часам створаныя тут саўгасы, у якія пазаняяныя ўсе тыя перасяленцы, якія з прычыны недастатку сельскагаспадарскага інвэнтара, як і коней і быдла, ня маюць магчымасці весці індывідуальнае гаспадаркі. Урад праводзіць прысвешчаную калектывізацыю ўсходняй Прусіі, ня глядзячы на тое, што на паперы кажнаму загарантаванае ёсць права мець індывідуальную гаспадарку на пвыздзеленых яму 7 — 10 гектарах зямлі.

Адміністрацыйнае кіраўніцтва гэтым краем знаходзіцца ў руках польскіх камуністых. Толькі становішчы былі някага значэння ніжэйшае адміністрацый моцны быць абсаджвання і некамуністы і непалітыкамі. Абмежаванне правоў «палітычна няпэўных» пасунута так далёка, што прыкладам беларусам і ўкраінцам забараняецца змяняць месца жыхарства, падарожнічаць, а таксама даваць прытулак розным чужынкам. У ўсходняй Прусіі, як і ўва ўсёй Польшчы завядзеная вострая савецкая сістэма моўдыванняў, якая мае на мэце вылавіць усе нелегальныя элементы і перашкодзіць усякай нелегальнай дзейнасці. І зусім зразумела, што паліцыйная сістэма тут асабліва вострая, бо ясна, што большыя насельніцтва, загнаная сюды пад прымусам, зьяўляецца маральна прыгнечаная і ня мае найменшай ахвоты браць удзелу ў «вялікай каліянізацыйнай справе». Украінцы, штожывуць кампактнай масай у Гданскім ваяводстве, сьцягаюць аб сваёй бацькаўшчыне ў Карпатах, беларусы жадаюць толькі вярнуцца ў свае беларускія ласы. І толькі ўпрымывляваная польскія каліяністыя, у пераважнай большыні сацыяльнае шумавіны, якія карыстаюцца матарыяльнымі дапамогамі, зьяўляюцца зацікаўленымі ў абдулове гэтай нічэй зямлі».

